

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko: IWONA MYŚLIWCZYK

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

03.07.2002 r. – Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Wydział Nauk o Wychowaniu, tytuł magistra na kierunku pedagogika;

26.11.2008 r. – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pt. *„Problemy dysfunkcyjne dziecka z zespołem ADHD w świetle analiz biograficznych”*.

Promotor w przewodzie doktorskim: dr hab. Amadeusz Krause

Recenzenci w przewodzie doktorskim: dr hab. Sławomira Sadowska,

prof. dr hab. Czesław Kosakowski.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Po uzyskaniu tytułu magistra w zakresie pedagogiki w 2002 r. zaczęłam prowadzić zajęcia dydaktyczne w ramach umowy zlecenia w Olsztyńskiej Szkole Wyższej. im. J. Rusieckiego w Olsztynie, Wyższej Szkole Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Olsztynie oraz Wyższej Szkole Informatyki i Ekonomii w Olsztynie, które prowadziłam do roku 2011, a na Wydziale Nauk Społecznych im. J. Korczaka w Olsztynie do 2018 r. Praca ze studentami sprawiała mi ogromną satysfakcję oraz przyczyniała się do zgłębiania zagadnień w zakresie pedagogiki, a szczególnie pedagogiki specjalnej. Ujawniła się wówczas moja potrzeba eksplorowania rzeczywistości społecznej, w której występuje szeroko rozumiana inność. Stawiałam sobie wówczas pytania o to, czy dziecko z ADHD wpisuje się w kategorię „normalności”

czy „inności” z powodu problemów, które implikuje ten syndrom. Odpowiedzią na nurtujące mnie pytania była rozprawa doktorska poświęcona temu zagadnieniu.

Po uzyskaniu stopnia doktora na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, na podstawie dysertacji *„Problemy dysfunkcyjne dziecka z zespołem ADHD w świetle analiz biograficznych”*, rozpoczęłam pracę w 2009 r. na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Wydział Nauk Humanistyczno – Społecznych w Olsztynie. Prowadziłam tam przedmioty związane m.in. ze środowiskiem rodzinnym, jego funkcją socjalizującą i wychowawczą, ale miałam także możliwość prowadzenia zajęć, które pozwoliły mi zgłębiać zagadnienia związane z obszarem pedagogiki specjalnej. Prowadzone seminaRIA licencjackie i magisterskie utwierdziły mnie w przekonaniu, że problematyka osób z niepełnosprawnością była mi bardzo bliska, a jednocześnie generowała wiele wątpliwości, które stały się przyczyną do podejmowania badań eksplorujących interesujący mnie obszar.

W 2011 r. zgłoszono moją osobę do konkursu na stanowisko dziekana i w efekcie od dnia 03.06.2011 r. pełniłam tę funkcję. Obowiązki administracyjne utrudniały mi jednak rozwój naukowy, co spowodowało, że w 2014 r. przystąpiłam do konkursu na stanowisko adiunkta w Katedrze Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Wygrany konkurs pozwolił mi zrezygnować ze stanowiska dziekana i od dnia 01.10.2014 r. zostałam zatrudniona na stanowisku adiunkta, które sprawuję obecnie. Praca w Katedrze Pedagogiki Specjalnej stworzyła mi możliwość rozwoju poprzez wymianę doświadczeń z innymi pracownikami naukowymi katedry, a także poprzez udział w konferencjach, warsztatach, seminariach. Warunki do prowadzenia badań naukowych oraz to, co – ostrożnie, ale myślę, że zasadnie – można nazwać kształtującą się na moich oczach olsztyńską szkołą pedagogiki specjalnej – pozwoliły mi przemienić stopniowo ciekawość poznawczą w pasję oraz zgłębiać interesującą mnie problematykę niepełnosprawności.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Uznanie dorosłości człowieka z niepełnosprawnością (Studium socjopedagogiczne narracji osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębszym)

b) (autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzent wydawniczy):

Myśliwczyk I., *Uznanie dorosłości człowieka z niepełnosprawnością (Studium socjopedagogiczne narracji osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębszym)*, Kraków 2019, ss. 314, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ISBN 978-83-8095-609-4, recenzent wydawniczy – prof. dr hab. Amadeusz Krause.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Podstawę mojego dorobku habilitacyjnego stanowi **monografia** zatytułowana *Uznanie dorosłości człowieka z niepełnosprawnością (Studium socjopedagogiczne narracji osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębszym)*. Wpisuje się ona w aktualne problemy i zagadnienia współczesnej pedagogiki specjalnej, ponieważ biografie dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną rozpatrywane w kontekście socjokulturowej koncepcji uznania nie były dotychczas eksplorowane w stopniu wystarczającym na jej gruncie. Adaptacja kategorii uznania stała się osią moich zamierzeń badawczych i wyznaczała kierunki mojej eksploracji, sytuując opracowanie w nurcie pedagogiki krytycznej i emancypacyjnej. Oznacza to, że prezentowana książka mieści się w dyskursie **studiów nad niepełnosprawnością (Disability Studies)**, które przede wszystkim opierają się na emancypacji zmierzającej do narodzin świadomości praw osób pomijanych i marginalizowanych. Elementy opresyjne eksponowane w obszarze *Disability Studies* są wspólnym mianownikiem także dla moich rozważań badawczych podjętych w monografii.

Moje zainteresowanie dorosłością osób o niepełnej sprawności intelektualnej wynika m.in. ze współpracy z lokalnymi placówkami zajmującymi się dorosłymi niepełnosprawnymi. Eksploracja obszarów w których funkcjonują te osoby zainspirowała mnie do badań, w których **dominowała chęć poznania i zrozumienia subiektywnego doświadczenia dorosłych osób z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną**, które w interakcjach społecznych doświadczają uznania/deficytu uznania przez rodzinę, specjalistów, pracowników instytucji i innych grup środowiska społecznego. Interesowało mnie jak osoby te rozumieją i definiują uznanie/deficyt uznania własnej dorosłości w codziennym życiu naznaczonym z jednej strony niepełnosprawnością i jej skutkami, z drugiej strony konstruowanym przez obowiązujące normy, wartości i postawy oraz realizowane role społeczne czy kontakty interpersonalne. W kontekście postawionych pytań rodziły się kolejne, bowiem interesowało mnie czy dorosłe osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną są świadome swoich praw, czy mają świadomość dyskryminacji i marginalizacji, której doświadczają, czy egzekwują dla siebie należyty szacunek? Pytań było znacznie więcej, a wynikały one z połączenia w jeden element dwu kategorii: uznania i dorosłości. To te kategorie znalazły się w centrum moich zainteresowań badawczych.

Uznanie to kluczowy moment uruchamiający mechanizm wykluczenia, odtrącenia, napiętnowania, marginalizacji, paternalizmu, nieposzanowania godności człowieka. Kategorie te są efektem braku uznania dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną i wpływają na zaniżone poczucie własnej wartości tych osób, brak decyzyjności i sprawczości, a w konsekwencji ograniczenia w ich funkcjonowaniu, pogłębianie nierówności społecznej i całkowitą ich izolację. Uznanie stało się więc ważną dla moich badań kategorią, którą interpretuję jako istotną w biografii człowieka. Przyjęłam więc, że uznanie determinuje życie człowieka z niepełnosprawnością intelektualną, który znajduje się w grupie dyskryminowanej i marginalizowanej. Uznanie, aprobaty, akceptacja, szacunek innych otwiera przed osobą z niepełnosprawnością intelektualną nowe możliwości, kształtuje jej potrzeby i zachowania, wpływa na sposób postrzegania świata i swojej w nim roli, integruje z otoczeniem lokalnym i przyczynia się do znormalizowanego „bycie-w-świecie”. Wynika z tego, że kategoria uznania jest jedną z najwyższej cenionych wartości, dzięki spełnieniu której następuje budowanie tożsamości, przeświadczenie o własnej odrębności i

autonomii przy przekonaniu o przynależności do większej wspólnoty. W wyniku uznania możliwe stają się prawidłowe relacje z otoczeniem, społeczne i indywidualne działania, samorealizacja na różnych płaszczyznach funkcjonowania człowieka (edukacyjna, rodzinna, partnerska, zawodowa, towarzyska, społeczna).

Drugą ważną dla mnie kategorią stała się **dorostłość** osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, która nadal budzi wiele kontrowersji w dyskursie społecznym. Dążenie tych osób do uznania dorostłości wywołuje niezrozumienie u rodziców, opiekunów, wychowawców i innych specjalistów. Dyskryminująca postawa otoczenia społecznego wobec osób ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną nie jest zgodna z istotą funkcjonujących na gruncie pedagogiki, a szczególnie pedagogiki specjalnej paradygmatów, które wzywają do poszanowania ludzkiej godności, podmiotowości, przyznania prawa każdemu człowiekowi bez względu na różnorodność, którą się odznacza. Dorosły człowiek z niepełnosprawnością intelektualną ma więc prawo do przeżywania własnego życia na swój indywidualny i niepowtarzalny sposób we wszystkich przestrzeniach społecznego egzystowania, a niepełnosprawność, którą został dotknięty nie przekreśla i nie ogranicza tego prawa, wręcz przeciwnie. W dążeniu do uznania dorostłości osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, ujawnia się świadomość wewnętrznego konfliktu tych osób oraz pragnienie wolności, emancypacji, i autonomii.

Przejawem emancypacji dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną jest dążenie do normalności, pragnienie realizacji społecznie szanowanych ról społecznych a także aktywność w każdym obszarze egzystowania społecznego. Jednak niepełnosprawność nie jest tożsama z normalnością, a już na pewno nie oznacza „normalnej dorostłości”. Funkcjonowanie dorosłych osób o niepełnej sprawności intelektualnej oraz umiejętność „wpisania” się w zaproponowaną przez władzę i dominację normalność, uzależnione jest od pełnosprawnych.

Rozumienie normalności i sprawczości jako pochodnej dorostłości osadziłam w kontekście refleksji Foucaulta, według którego w społeczeństwie zawsze jest jakaś z góry ustalona przez dominującego uczestnika gry norma. Dyscyplina stosowana w wyniku posiadanej władzy jest przede wszystkim systemem ciągłej kontroli oraz tresury. Oznacza to, że pełnosprawni nieustannie sprawdzają osoby o niepełnej sprawności, czy spełniają one określone w społeczeństwie wymogi oraz ingerują w nią, czyli próbują

poprawić lub poddać karze lub – w ostateczności – wykluczają. Umiejętność dostosowania się osób niepełnosprawnych intelektualnie do ogólnego, optymalnego modelu poprzez określone gesty czy działania odczytywane jest jako normalność. Oznacza to, że norma i normalność są subiektywne, przez co dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie zawsze mogą dostosować się do obowiązujących norm, zasad, postaw wyznaczanych przez pełnosprawnych. W rezultacie osoby te, w wyniku braku uznania dla rozumianej przez nich normalności, sytuowane są w grupie marginalizowanej, skazanej na dyskryminację i opresyjne traktowanie, a w konsekwencji powoduje ich zależność od środowiska rodzinnego lub systemu pomocy społecznej.

Prezentowana monografia została opracowana na bazie polskiej i anglojęzycznej literatury przedmiotu i składa się z pięciu rozdziałów, które zostały umieszczone w dwóch częściach opracowania. Pierwsza z nich, zatytułowana *Między niepełnosprawnością a normalnością. Konceptualizacja badań własnych*, obejmuje trzy rozdziały. Dwa pierwsze **traktują o teoretycznych zagadnieniach** podjętej problematyki, a trzeci odnosi się do metodologicznej części dysertacji. W części teoretycznej podjęłam próbę zaprezentowania człowieka z niepełnosprawnością intelektualną w czasach nowoczesności, korzystając z literatury odnoszącej się do różnych obszarów jego funkcjonowania. Zależało mi, aby w tej części pracy podkreślić rangę takich kategorii jak: godność, autonomia, szacunek, tożsamość, podmiotowość. Interesowało mnie interdyscyplinarne podejście do tych kategorii dlatego rozpoznawałam je w aspekcie filozofii, psychologii, socjologii, prawa, dając w ten sposób szerszą perspektywę poznawczą. Ponadto są one nieodzownym elementem życia ludzkiego i wpływają na sposób postrzegania oraz doświadczania dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także decydują o jakości przeżywanego przez nich życia. Wymienione kategorie nabierają istotnego znaczenia w odniesieniu do normalności, którą zaprezentowałam w kontekście analiz teorii uznania Honnetha, koncepcji kapitału społecznego oraz teorii pola Bourdieu zamieszczonych w rozdziale drugim. Normalność ta – jak udowadniam w dalszej części rozdziału – jest zniekształcona przez stereotypy i uprzedzenia, które zamykają drogę do prawidłowo rozumianej i realizowanej normalizacji. W swoim dyskursie teoretycznym wskazałam, że narzucana przez pełnosprawnych definicja świata społecznego staje się źródłem przemocy symbolicznej wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Rozdział trzeci, metodologiczny, prezentuje zastosowaną w projekcie procedurę badawczą. Omówiłam tu specyfikę badań jakościowych oraz metodologiczne uzasadnienie wykorzystania ich w realizacji swojego zamysłu badawczego. Tak więc przeprowadzone badania usytuowałam w interpretatywnej tradycji badawczej, której celem jest zrozumienie subiektywnego doświadczenia ludzkiego i umożliwienie zabrania głosu osobom wykluczonym z nurtu życia społecznego. Inspiracją dla moich badań była hermeneutyka i fenomenologia.

Podejście interpretatywne w moim projekcie było celowe, bowiem zależało mi, aby uzyskać – w jakimś fragmencie rzeczywistości, prezentowanym przez dorosłe osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną – odpowiedzi na pytania, które były dla mnie istotne. Moim zamierzeniem nie było poznanie rzeczywistości w sensie obiektywnym, ale odkrycie znaczeń i wydobywanie ich indywidualności. Chciałam dotrzeć do subiektywnych struktur znaczeniowych, skonstruowanych przez te osoby, aby poznać ich świat społeczny, a to możliwe było jedynie drogą badań jakościowych.

Poprzez swoje badania **chciałam poznać jednostkowe znaczenia i sensy nadane przez dorosłą jednostkę uwikłaną w codzienność z niepełnosprawnością intelektualną**. Ważne stało się dla mnie to, co ważne było z perspektywy samych badanych, a więc jak radzą sobie w codzienności obwarowanej stereotypami, uprzedzeniami i schematycznym myśleniem o niepełnosprawności, jak realizują się w różnych płaszczyznach życia społecznego, jak doświadczają różnych relacji i ról społecznych, jakie działania podejmują w kontekście oczekiwań społecznych przy próbie zachowania autonomii przypisanej człowiekowi dorosłemu, jak budują swoją dojrzałą tożsamość, jak radzą sobie w trudnej i złożonej dla nich codzienności? Chciałam zrozumieć jak uznanie/deficyt uznania determinuje dorosłość osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale przede wszystkim interesowało mnie jak sami badani definiują akceptację innych, jak ją interpretują w perspektywie swojej dorosłości i jej różnych wymiarów, jakie znaczenia jej nadają. Interesowało mnie czy osoby z niepełnosprawnością intelektualną świadome są potrzeby uznania i następstw z niej wynikających, jak rozumieją źródła odmowy uznania i jak radzą sobie z jej deficytem, na ile zaspokojenie potrzeby związanej z uznaniem gwarantuje w ich perspektywie jakościowe życie oraz jakie działania podejmują, aby zyskać aprobatę otoczenia.

Do poznania rzeczywistości dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną zastosowałam **biograficzną metodę badawczą** oraz **wywiad narracyjny**, dzięki któremu pozyskałam bogaty materiał badawczy. Inspiracją do prowadzonych wywiadów narracyjnych z osobami z niepełnosprawnością intelektualną była dla mnie koncepcja Schützego. Moja decyzja podyktowana była nie tylko przyjętą strategią metodologiczną, ale także specyfiką tego podejścia badawczego, które umożliwia badanie indywidualnej biografii oraz poznanie kontekstu istotnego dla funkcjonowania tej jednostki. Analiza danych empirycznych została przeprowadzona za pomocą procedury analityczno-interpretacyjnej wywiadu narracyjnego opracowanej przez Schützego, która pozwala na konceptualizację wiedzy o sposobach doświadczania uznania/deficytu uznania dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną, w postaci kategorii opisu, składających się na przestrzeń wynikową.

Drużga część książki, zatytułowana *Jednostkowe i społeczne doświadczanie (nie)uznanej dorosłości w różnych polach społecznego egzystowania*, to **część empiryczna** opracowania. Składa się ona z dwóch rozdziałów, z których jeden to retrospekcja doświadczeń biograficznych dorosłych osób z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną. W rozdziale tym zostały zaprezentowane doświadczenia badanych i ich własna interpretacja. Rozmówcy rekonstruując swoje doświadczenia nadali im subiektywne sensory i znaczenia, które przybliżyły ich świat społeczny i ukazały rozumienie przeżywanej przez nich dorosłości.

Kolejny rozdział książki zawiera **analizę badań własnych i ich interpretację**. Przeżyte doświadczenia, bogactwo znaczeń oraz subiektywne rozumienie własnego dorosłego życia przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną sytuują tę grupę niepełnosprawnych w obszarze dyskursu emancypacyjnego. Powodem tego są działania opresyjne, które osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną doświadczają ze strony rodziców, opiekunów, wychowawców i osób instytucjonalnie związanych ze wsparciem. Oznacza to – jak wynika z przeprowadzonej analizy – że dorosłość badanych osób w zdecydowanej większości nie jest uznana, co w konsekwencji prowadzi do niewłaściwego kształtowania tożsamości, niesamodzielnego życia, bagatelizowania potrzeb dorosłych już osób, szczególnie tych związanych ze sferą uczuciową i seksualną. Brak możliwości na większą partycypację społeczną przekreśla szansę dorosłych osób z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną na lepszą przyszłość.

Osobami, które mają problem z uznaniem dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną są przede wszystkim osoby najbliższe. Analiza narracji pokazuje, że tylko niektórzy z rodziców badanych osób stanowią dla nich wsparcie i przejmują rolę przewodnika po dorosłym życiu. Pozostali rodzice traktują infantylnie dorosłe już dzieci, nie mając świadomości o ich potencjale pozwalającym konstruować własne dorosłe projekty życiowe. Analiza materiału empirycznego wskazuje więc konieczność edukacji, która powinna odbywać się dwutorowo, ponieważ dotyczy rodziców i dorosłych dzieci. Niezbędna jest edukacja rodzin dotkniętych niepełnosprawnością, aby rodzice, jako najbliższe i najważniejsze środowisko w życiu dziecka, akceptowali je i stanowili na każdym etapie jego rozwoju element łączący go ze światem społecznym. Bardzo ważna jest także edukacja dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, którym przyświeca świadomość przyznanych im praw wynikających z dorosłości, ale brak u nich wiedzy na temat ich egzekwowania. Tylko niektóre z badanych osób podejmują działania w celu zyskania akceptacji, uznania i szacunku ze strony innych, i mimo ciągłej potrzeby wsparcia w niektórych płaszczyznach życia społecznego, swoim zdeterminowaniem zmieniają swój wizerunek i poprawiają jakość swojego dorosłego życia. Brak natomiast takiej edukacji pogłębia nierówności społeczne i jest źródłem wewnętrznych konfliktów dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, które mimo świadomości swoich praw pozwalają zepchnąć się na margines życia społecznego i są podatne na manipulacje innych.

Opowiedziane przez badanych historie wskazują także konieczność współpracy między środowiskiem rodzinnym a instytucjonalnym. Inne wymagania w środowiskach, inne podejście do realizowanych ról społecznych, do samodzielności, do nawiązywanych relacji powoduje, iż dorosłe osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną nie mają poczucia stabilności i bezpieczeństwa. Brak spójności pomiędzy dwoma środowiskami jest niezrozumiały dla tych osób, co utrudnia im codzienne egzystowanie i stanowi przeszkodę w nabywaniu kompetencji niezbędnych do samodzielnego życia. Warto ponadto wypuklić zjawisko przemocy symbolicznej, której doświadczają dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną, tak w środowisku domowym jak i instytucjonalnym.

Przytoczone wnioski to tylko niektóre wywiedzione z analiz narracji, jednak zaprezentowanie tylko tych ukazuje skalę problemu związanego z dorosłością osób z

umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną. Zaprezentowany przez badanych swoisty „**tekst społeczny**” konstruowany przez ich zachowania i realizowany w toku różnych interakcji ukazuje złożoność podjętej problematyki. Staralam się, aby nadane dorosłości przez te osoby znaczenia nie zostały zniekształcone i aby odczytać ich „prawdziwy” sens. Sądzę, że skonstruowane wnioski przyczynią się przede wszystkim do zmiany sytuacji dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną w praktyce pedagogicznej. Umieszczenie konkluzji z przeprowadzonych badań w obszarze *Disability Studies* wymusza postrzeganie tej grupy osób jako świadomych swoich praw, dążących do niezależnego i samodzielnego życia poprzez pełną partycypację społeczną. Oznacza to, że osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną chcą i walczą o uznanie dla swojej dorosłości i nie godzą się na pomijanie ich w strukturze społecznej.

Mam nadzieję, że moje **badania przyczynią się** do zmiany sposobu rozumienia niepełnosprawności, a ukazany przeze mnie kontekst, spowoduje zmianę sposobu myślenia o dorosłości osób z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną. To w konsekwencji może oznaczać takie działania normalizacyjne, które przyczynią się do lepszej jakości życia osób z niepełnosprawnością włącznie z uznaniem przyznanych im praw w każdym obszarze życia społecznego. Prowadzony dyskurs uwypukli więc inne znaczenia podmiotowości, niezależności, autonomii i samostanowienia wynikające ze zmiany sytuacji społecznej tych osób.

Mam też nadzieję, że moje **badania pozwolą** zdemaskować te działania opresyjne, które powodują marginalizację i wykluczenie osób z dorosłości poprzez brak uznania dla niej, aby przeciwdziałać takim zachowaniem i skutkom braku uznania. Przeciwdziałanie nierównościom społecznym i wykluczaniu z nurtu życia społecznego jest moim zadaniem, jako pedagoga specjalnego, wynikającym z różnych koncepcji pedagogiki specjalnej, dążącej do wyrównywania szans.

Ostatnia część tego rozdziału zatytułowana *Przestrzeń wynikowa w świetle teorii społecznych* to **próba kontynuacji podjętej dyskusji** na temat uznania dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną w kontekście innych niż teoria uznania koncepcji społecznych. Narzucony „filtr” na wyłonione w toku analizy narracji kategorie, może przyczynić się do wydobycia dodatkowych znaczeń kategorii wywiedzionych z danych oraz może posłużyć do konceptualizacji analizy zebranego materiału empirycznego.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych:

Poza omówionym osiągnięciem naukowym w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 z późniejszymi zmianami, w moim dorobku naukowo-badawczym znajdują się także inne osiągnięcia, które powstawały w wyniku mojego rozwoju i zainteresowań badawczych.

W zakresie działalności naukowej moje zainteresowania badawcze można ulokować w dwóch obszarach: mikro- i makrospołecznym, bowiem w centrum moich zainteresowań znajduje się rodzina z dzieckiem niepełnosprawnym, w której dziecko wzrasta i wchodzi z różnym kapitałem w dorosłe życie społeczne. Drugim polem moich zainteresowań jest dorosłość osób z niepełnosprawnością intelektualną, jako kategoria wymagająca wciąż eksploracji badawczej.

Obszar 1: Rodzina jako podstawowy element systemu społecznego

Początkowe moje zainteresowania badawcze skupiły się na **rodzinie** i problemach wynikających z wychowania dziecka z ADHD. Interesowało mnie nie tylko samo zjawisko, ale przede wszystkim trudności, z którymi borykają się dzieci i rodzice, a więc proces diagnozy i leczenia ADHD, problemy dziecka w szkole, jego relacje z rówieśnikami i nauczycielami. Źródłem cennej wiedzy byli sami rodzice, którzy doświadczali bezsilności wobec lekarzy, specjalistów i nauczycieli. Aby bardziej zgłębić interesujące mnie zagadnienia aktywnie uczestniczyłam w spotkaniach organizowanych przez rodziców dzieci z ADHD oraz współpracowałam z psychologiem dziecięcym ze Szpitala Psychiatrycznego w Olsztynie. Przygotowywaliśmy razem z rodzicami wskazówki do pracy z dzieckiem w szkole, opracowywaliśmy program pracy dziecka w domu. W efekcie moich zainteresowań i współpracy lokalnej powstała **monografia okołodoktorska**: Myśliwczyk I., *Problemy dziecka z ADHD w świetle analiz biograficznych rodziców*, Wydawnictw Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, Warszawa 2010. Powyższa publikacja miała na celu zaprezentowanie ważnych problemów, które mieszczą się w szerokim obszarze dyskusji dotyczącej pomocy dziecku z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej. Zjawisko to jest bowiem przedmiotem zainteresowania nie tylko pedagogiki specjalnej, ale również innych dziedzin wiedzy. Zależało mi, aby interpretacja doświadczeń rodziców dzieci z ADHD

oraz ich subiektywne znaczenia nadawane funkcjonowaniu dziecka, stanowiły próbę włączenia pedagogów w nurt badań rozumiejących.

Współpraca z rodzicami dzieci z ADHD sprawiała mi ogromną satysfakcję i była jednocześnie źródłem wielu wątpliwości. Wynikały one z poznawania rzeczywistości społecznej tych rodzin i problemów, których doświadczali. Niezgoda na przedmiotowe traktowanie dziecka z ADHD w szkole, na stygmatyzowanie go z powodu syndromu specyficznych zachowań oraz sytuacje powodowane brakiem zrozumienia dla społecznego funkcjonowania dziecka z ADHD i jego rodziny, inspirowały mnie do podejmowania badań. Jednocześnie kontakt z praktyką wyzwolił potrzebę poszukiwania teorii naukowych objaśniających problem wykluczenia, ale i możliwości przeciwdziałania mu, poszukiwania szans edukacyjnych, możliwości integracji i normalizacji. Moje zainteresowania badawcze zaowocowały więc artykułami, które tematycznie wiążą się z problematyką monografii podoktorskiej, jednak w znacznym stopniu poszerzają zakres pola badawczego i empirii pozyskanej w kolejnych badaniach. Są to następujące artykuły publikowane w **punktowanych czasopismach**:

1. Myśliwczyk I., *Zespół nadpobudliwości psychoruchowej z perspektywy psychologa, pedagoga, i lekarza psychiatry*, „Szkice Humanistyczne” 2006, nr 3 – 4 (vol. 11), tom VI;
2. Myśliwczyk I., *Zespół nadpobudliwości psychoruchowej (stary – nowy problem w praktyce pedagogicznej)*, „Szkice Humanistyczne” 2007, nr 1 – 2 (vol. 12), tom VII;
3. Myśliwczyk I., *Funkcjonowanie rodziny z dzieckiem posiadającym zespół nadpobudliwości psychoruchowej*, „Szkice Humanistyczne” 2007, nr 3 – 4 (vol. 13), tom VII;
4. Myśliwczyk I., *Dziecko z ADHD w szkole*, „Szkice Humanistyczne” 2009, nr 2-3 (vol. 19), tom IX;
5. Myśliwczyk I., *Dziecko z ADHD w szkole integracyjnej – doświadczenia w narracjach rodziców*, „Niepełnosprawność. Półrocznik naukowy” 2010, nr 3;
6. Myśliwczyk I., *Normalizacja życia społecznego dziecka z ADHD*, „Niepełnosprawność. Półrocznik naukowy” 2011, nr 6;
7. Myśliwczyk I., *Bycie rodzicem dziecka z ADHD w kontekście zdarzenia krytycznego – znaczenie „trafnej” diagnozy*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2014, nr 13;

a także w recenzowanych pracach zbiorowych:

1. Myśliwczyk I., *Czynniki wpływające na (nie)egalitarne szanse edukacyjne dziecka z ADHD – komunikat z badań*, [w:] Przybysz-Zaremba M. (red.), *Sukcesy i porażki dzieci i młodzieży*, Olsztyn 2010;
2. Myśliwczyk I., *Czas wolny w rodzinie z dzieckiem z ADHD*, [w:] Muszyński W. (red.), *Rodzina w świetle wartości. Religia, praca i czas wolny*, Toruń 2010;
3. Myśliwczyk I., *Wartościowanie rodziny z dzieckiem z ADHD – (nie)egalitarne spojrzenie*, [w:] Wajsprych D. (red.), *Poszukiwanie człowieka w nieegalitarnym świecie - horyzonty społeczno-filozoficzne i resocjalizacyjne*, Kraków 2011;

W kolejnym etapie mojego rozwoju naukowego koncentrowałam się na pogłębianiu refleksji wokół rodziny dziecka z niepełnosprawnością. Interesowało mnie czy problemy wynikające z ADHD są tożsame z problemami wynikającymi z niepełnosprawności. Nurtujące mnie pytania inspirowały do badań, poprzez które chciałam poznać fragment rzeczywistości rodzinnej konstruowanej przez osoby doświadczające dysfunkcyjności (niepełnosprawności?) własnych dzieci. Współpracując z rodzicami dzieci z ADHD zaczęłam także uczestniczyć w **środowisku rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością** dotykając poprzez swoje badania istotnej problematyki pedagogicznej wynikającej z biografii rodziców. Losy rodzin posiadających dziecko z niepełnosprawnością rekonstruowały model rodziny w dynamicznej rzeczywistości społecznej i zachęcały mnie jeszcze bardziej do zgłębiania tej problematyki. Wielość problemów implikowanych przez niepełnosprawność dziecka w różnych płaszczyznach funkcjonowania społecznego dziecka i rodziców, zróżnicowane formy otrzymywanego wsparcia, ale przede wszystkim sposób doświadczania i konstruowania niepełnosprawności przyczyniły się do pogłębiania istotnych dla mnie zagadnień. Doświadczenia rodziców stanowiły w mojej ocenie cenny głos w dyskusji nad poszukiwaniem koncepcji pedagogiki specjalnej. Efektem moich poszukiwań badawczych była **książka**: Myśliwczyk I. (red.), *W kręgu trudnego dzieciństwa i rodzicielstwa*, Wydawnictw Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, Warszawa 2013, która ukazała wielowątkowe pole zainteresowań autorów poruszających problematykę trudnego dzieciństwa i rodzicielstwa. Próba diagnozy często dramatycznych biografii w codziennym rozstrzygnięciu napięć pomiędzy pracą, domem, a uwarunkowaniami społecznymi, a szczególnie wewnątrz rodziny, stanowi w

mojej ocenie silny ładunek edukacyjno-emancypacyjny dla czytających ją pedagogów, rodziców, oraz osób instytucjonalnie zajmujących się wsparciem.

Powstały także artykuły w **punktowanych czasopismach**:

Myśliwczyk I., *Kryzys w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – przeszłość czy terażniejszość*, „Niepełnosprawność” 2011, nr 6;

Myśliwczyk I., *Retrospekcja doświadczeń biograficznych rodziców małych dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej”, 2014, nr 14;

Myśliwczyk I., Przybyliński S., *Rodzice o izolacji dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w niejednolitej enklawie informacyjnej*, „Szkoła Specjalna” 2016, nr 2(marzec-kwiecień);

Mój wkład w powstanie tej pracy na każdym etapie jej tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 50%.

Myśliwczyk I., *Inkluzja edukacyjna na etapie przedszkola w rozumieniu rodziców dzieci niepełnosprawnych*, „Problemy wczesnej edukacji” 2016, nr 2(33);

Myśliwczyk I., *Rodzina z dzieckiem ze sprzężoną niepełnosprawnością i chorobą przewlekłą - przykład zastosowania analizy narracyjnej*, „Szkoła Specjalna” 2018, nr 2;

a także artykuły w **języku polskim i angielskim** w recenzowanych pracach zbiorowych:

1. Myśliwczyk I., *Rodzina dziecka z niepełnosprawnością partnerem w procesie rehabilitacji*, [w:] Cz. Kosakowski, A. Krause, A. Żyta (red.), *Dyskursy pedagogiki specjalnej. Osoba z niepełnosprawnością w systemie rehabilitacji, edukacji i wsparcia społecznego*, Olsztyn 2007;

2. Myśliwczyk I., *Normalizacja jako wyzwanie dla rodziców dziecka niepełnosprawnego*, [w:] Wajsprych D. (red.), *Przekraczanie kręgu ubóstwa kulturowego. Konteksty społeczne*, Kraków 2010;

3. Ćwirynkało K., Myśliwczyk I., *Mainstream School Teachers' Attitudes toward Inclusion of Children with Special Educational Needs in Poland*, [w:] O. Titrek, I. Mikelsone, L. Pavitola, G. Sezen Gültekin (red.), *ICLEL 2016 Conference Proceeding Book. 2nd International Conference on Lifelong Education and Leadership for All*, Wyd. Sakarya University, ISBN: 978-605-66495-1-6, Sakarya 2016;

Mój wkład w powstanie tej pracy na każdym etapie jej tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 50%.

Myśliwczyk I., *Pedagog specjalny w przestrzeni medialnej uczniów z niepełnosprawnością intelektualną* [w:] M. Nowicka, J. Dziekońska (red.), *Cyfrowy tubylec w szkole. Diagnozy i otwarcia Tom II Nauczyciel a nowe technologie w szkole*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.

Wyniki prowadzonych badań zgłębiających problematykę rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością **prezentowałam czynnie na konferencjach ogólnopolskich:**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych i Sztuki Zakład Pedagogiki Specjalnej i Psychologii, Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu Dyskursy Pedagogiki Specjalnej pt. „Człowiek (dziecko, młodzież, dorośli...) z niepełnosprawnością w systemie edukacji i rehabilitacji” 31.05.-02.06.2006 r. – odczyt referatu pt. „Rodzina dziecka z niepełnosprawnością partnerem w procesie rehabilitacji”;

Uniwersytet Gdański, Instytut Pedagogiki, Konferencja Naukowa z cyklu Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, pt. „Życie z niepełnosprawnością – relacje i doświadczenia społeczne osób niepełnosprawnych”, Sopot 20-22.05.2009 r. – ref. pt. „Normalizacja życia społecznego dziecka z ADHD”;

Olsztyńska Szkoła Wyższa, Naukowe Forum Pedagogów pt. „Przekraczanie kręgu ubóstwa kulturowego”, Olsztyn 16.06. 2009 r. – ref. pt. „Normalizacja jako wyzwanie dla rodziców dziecka niepełnosprawnego”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Socjologii, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Rodzina jako wartość i wartości w rodzinie we współczesnym społeczeństwie”, Olsztyn 13-14.05.2010 r. – ref. pt. „Czas wolny w rodzinie z dzieckiem z ADHD”;

Olsztyńska Szkoła Wyższa, Naukowe Forum Pedagogów, pt. „Poszukiwanie człowieka w nieegalitarnym świecie. Horyzonty społeczne i resocjalizacyjne”, Olsztyn 11.06.2010 r. – ref. pt. „Wartościowanie rodziny z dzieckiem z ADHD – (nie)egalitarne spojrzenie”;

Uniwersytet Gdański, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Specjalnej, XI Dyskursy Pedagogiki Specjalnej pt. „Pedagogika specjalna – aktualizacje”, Sopot 25-27.05.2011 r. – ref. pt. „Kryzys w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – przeszłość czy teraźniejszość?”;

Uniwersytet Adama Mickiewicza Wydział Studiów Edukacyjnych, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Dziecko, młodzież, rodzina jako adresaci pomocy psychopedagogicznej i socjalnej”, Poznań 23.10.2012 r. – ref. pt. „Wsparcie instytucjonalne

dla dzieci prezentujących objawy ADHD – znaczenie „trafnej” diagnozy w rekonstrukcji doświadczeń rodzicielskich”;

Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, XII Konferencja Naukowa z cyklu Dyskursy Pedagogiki Specjalnej pt. „Pedagogika specjalna – oblicza przemian”, Sopot 22-24.05.2013 r. – ref. pt. „Bycie rodzicem dziecka z ADHD w kontekście zdarzenia krytycznego – znaczenie „trafnej” diagnozy”;

Uniwersytet Warmińsko Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu Horyzonty Pedagogiczne pt. „Inkluzja – marginalizacja – wykluczenie a jakość życia osób z niepełnosprawnością. Wyzwania współczesności”, Ostróda 27-28 maj 2014 r. – ref. pt. „O inkluzji edukacyjnej w rozumieniu rodziców dzieci niepełnosprawnych”;

Uniwersytet Warmińsko Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, Konferencja Naukowa pt. „Osoba z niepełnosprawnością w drodze (na drodze) ku...” Olsztyn 20-21 października 2014 roku – ref. pt. „Rodzina normalna czy rodzina w kryzysie – z doświadczeń rodziców dziecka przewlekle chorego”;

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Zakład Wspomagania Rozwoju i Edukacji Dziecka, V Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przestrzeni informacyjnej”, Podzamcze Chęcińskie 17-18. 03.2015 r.– ref. pt. „Rodzice o izolacji dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w niejednolitej enklawie informacyjnej”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Edukacji Wczesnoszkolnej, I Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu Dziecko – cyfrowy tubylec w szkole. Problemy i wyzwania, pt. „Uczeń i jego cyfrowy świat”, Olsztyn 09.04.2016 r. – ref. pt. „Młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w przestrzeni szkolnej – cyfrowi tubylcy czy wykluczeni?”;

Uniwersytet w Białymstoku Wydział Pedagogiki i Psychologii oraz Polskie Towarzystwo Pedagogiczne i Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, IX Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny pt. „Ku życiu wartościowemu. Idee - koncepcje - praktyki”, Białystok 21-23.09.2016 r. – ref. pt. „Rola nauczyciela w przygotowaniu dzieci ku życiu wartościowemu – retrospekcja doświadczeń pedagogów specjalnych”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, II Seminarium Warmińsko-Mazurskiej Pedagogiki Specjalnej pt. „Edukacja inkluzyjna i włączająca jako wyzwanie i zadanie dla współczesnej pedagogiki specjalnej”, Ełk 16.03.2017 r. – ref. pt. „Edukacja włączająca jako szansa na normalność z perspektywy rodziców dzieci niepełnosprawnych”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Edukacji Wczesnoszkolnej, II Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu: Dziecko – cyfrowy tubylec w szkole. Problemy i wyzwania, pt. „*Nauczyciel w cyfrowym świecie*”, Olsztyn 07-08.04.2017 r. – ref. pt. „*Pedagog specjalny w medialnej rzeczywistości szansą na uspołecznienie młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną*”;

oraz międzynarodowych:

Olsztyńska Szkoła Wyższa, VI Międzynarodowe Forum Pedagogów pt. „*Edukacyjne inicjatywy lokalne a dynamika rozwoju kultury w regionie*”, Olsztyn 10.06.2013 r. – ref. pt. „*Wsparcie edukacyjne dziecka z ADHD*”;

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych, Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „*The Education and Social World of a Child. Interdisciplinary Perspective*”, Poznań 18-19.04.2012 r. – ref. pt. „*Retrospekcja doświadczeń biograficznych rodziców małych dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych*”;

Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie, Wydział Zamiejscowy w Kętrzynie, Międzynarodowa Konferencja pt. „*Człowiek w obliczu współczesnych zachowań i zagrożeń. Dzieci – młodzież – dorośli*”, Kętrzyn 18-19.11.2016 r. – ref. pt. „*Nowoczesne technologie jako szansa/zagrożenie dla młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną*”.

Wątkiem pobocznym w tym obszarze moich zainteresowań była także **edukacja dzieci** z niepełnosprawnością w świetle analiz biograficznych ich rodziców. Poświęciłam temu zagadnieniu kilka opracowań teoretycznych, ale podjęłam także działania praktyczne wynikające ze współpracy międzynarodowej, które zaowocowały opracowaniem projektu międzynarodowego z największą uczelnią pedagogiczną w Wilnie – Vilniaus Kolegija/University of Applied Sciences, Faculty of Pedagogy – jako partnerem. Projekt zatytułowany *Kompetencje przedszkolaków z regionu Warmii i Mazur w zakresie edukacji międzykulturowej „PRESCHOOLER”* został uznany w 2015 r. za przykład dobrej praktyki i zaprezentowany w publikacji mającej na celu upowszechnianie rezultatów projektów systemowych. W projekcie tym zajmowałam stanowisko specjalisty ds. niepełnosprawności.

Efektom opracowanego i zrealizowanego projektu były **badania przeprowadzone na Litwie**, które zaprezentowałam w publikacjach współautorskich, w których mój wkład w powstanie prac na każdym etapie ich tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 50%:

1. Myśliwczyk I., Śliwa M., *Doświadczenie "inności" w placówkach edukacyjnych – komunikat z badań przeprowadzonych na Litwie*, „Studia Warmińskie” 2016, nr 53;
2. Myśliwczyk I., Śliwa M., *Stosunek nauczycieli do wychowania i nauczania dzieci w ogólnodostępnych placówkach wileńskich – kontekst kulturowy*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2015, nr 19.

W ramach zainteresowań wątkiem edukacji dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych **uczestniczyłam czynnie w konferencji zagranicznej:**

Liepaja University 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON LIFELONG EDUCATION AND LEADERSHIP FOR ALL, Liepaja-Litvia 21-23.07.2016 r. – ref. pt. „*Mainstream School Teachers' Attitudes toward Inclusion of Children with Special Educational Needs in Poland*”;

oraz w **debacie** regionalnej „*Zmiany w systemie edukacji w Polsce odpowiedzią na oczekiwania społeczne i zmiany gospodarcze*” organizowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, w której pełniłam rolę eksperta w zakresie bezpieczeństwa dziecka o specyficznych potrzebach edukacyjnych w szkole.

Obszar 2: Dorosłość osób z niepełnosprawnością intelektualną

Etap dotyczący refleksji nad sposobami doświadczania niepełnosprawności dziecka, zrodził wątpliwości i pytania dotyczące dalszego jego funkcjonowania w świecie społecznym. Ponadto klimat wielu konferencji z zakresu pedagogiki specjalnej (np. gdańskie „Dyskursy Pedagogiki Specjalnej”, poznański „Inny”, olsztyńskie „Horyzonty Pedagogiczne”), gdzie toczył się w ostatnich latach dyskurs *Disability Studies* podejmowany przez pracowników naukowych różnych ośrodków akademickich – dyskurs opresji, dyskryminacji, wspomnianego wykluczania społecznego, z drugiej strony waloryzacji, inkluzji, emancypacji – przyczynił się również do ukształtowania mojej tożsamości naukowej. Uwrażliwił mnie na wszelką niesprawiedliwość społeczną, której osoby z niepełnosprawnością – zwłaszcza intelektualną - doświadczają, na łatwość z jaką naruszane są ich prawa. Zaczęłam poszukiwać kategorii w obszarze dorosłości tych osób, która byłaby dla mnie ważna i miała wystarczającą moc objaśniającą dla tego zjawiska. Zbiegło się to z lekturą książki autorstwa Axela Honnetha pt. „*Walka o uznanie...*”, która zafascynowała mnie w swoich założeniach, a której autor jako

reprezentant teorii krytycznej prezentuje przekonanie o tym, iż „natura nowoczesnego społecznienia” ujmuje dążenie każdego człowieka do emancypacji, do eliminowania nierówności społecznych i wykluczenia. Adaptacja teorii społecznej na grunt pedagogiki specjalnej mogłaby więc – w mojej ocenie – nie tylko wskazać działania opresyjne wobec tej grupy osób, ale także je ograniczać, prowadząc do dialogu między pełno- i niepełnosprawnymi. Uwarunkowania i mechanizmy uznania społecznego wydały mi się potencjalnym czynnikiem sprawczym inkluzji. Dlatego punkt ciężkości moich zainteresowań badawczych przesunął się w kierunku funkcjonowania społecznego dorosłych osób z niepełnosprawnością w środowisku otwartym lub instytucjonalnym. To tu następuje weryfikacja uznania w relacji z innymi, w świadomym podejmowaniu decyzji, w konfrontacji z oczekiwaniami społecznymi. W tym systemie społecznym następuje też identyfikacja opresji poprzez siłę, władzę i dominację ze strony zajmujących wyższą pozycję, a więc osób bez niepełnosprawności.

Kategoria dorosłości tych osób stała się osią podejmowanego przeze mnie dyskursu, tak więc na tym etapie mojego rozwoju naukowego koncentrowałam się na konstruowaniu znaczeń związanych z tą dorosłością zarówno z perspektywy samych niepełnosprawnych, jak również z perspektywy rodziców i specjalistów. Efektem eksploracji badawczej są publikacje również w języku angielskim w punktowanych czasopismach **o zasięgu międzynarodowym**:

Myśliwczyk I., *Terapia przez sztukę – ekspresja twórcza osób z niepełnosprawnością*, „Szkice Humanistyczne” 2014, nr 1-2 (vol. 34), tom XIV;

Myśliwczyk I., *Wychowanie liberalne a jakość życia osób niepełnosprawnych*, „Szkice Humanistyczne” 2014, nr 1-2 (vol. 34), tom XIV;

Myśliwczyk I., *Młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w przestrzeni szkolnej – cyfrowi tubylcy czy wykluczeni?*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2016, nr 23;

Myśliwczyk I., Ćwirynkało K., *Interpretowanie i konstruowanie swojej dorosłości z perspektywy osób niepełnosprawnych*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej” 2016, nr 13;

Mój wkład w powstanie tej pracy na każdym etapie jej tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 50%.

Myśliwczyk I., *The analysis of the statements of nursing home workers on the perception and experience of adulthood by their charges*, "Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej" 2017, nr 17;

Myśliwczyk I., *Dorośle osoby z niepełnosprawnością intelektualną - (nie)możliwe zmiany w ich sytuacji rodzinnej*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” 2017, nr 25;

Myśliwczyk I., *(Nie)szczęśliwi rodzice – refleksje rodziców dorosłych dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w rekonstrukcjach biograficznych*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” 2017, nr 25;

Przybyliński S., Myśliwczyk I., *Więzienie w odbiorze młodzieży o niepełnej sprawności - rzeczywistość wyobrażeniowa*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2017, nr 28;

Mój wkład w powstanie tej pracy na każdym etapie jej tworzenia, zarówno w fazie koncepcyjnej, realizacyjnej, jak i redakcyjnej szacuję na 50%.

Myśliwczyk I., *Participation in culture of adults with moderate intellectual disabilities. A biographical analysis of people living with their parents*, *Kultura i Edukacja*” 2018, nr 2;

a także rozdziały w recenzowanych pracach zbiorowych:

Myśliwczyk I., *Życie w niepewności – rekonstrukcja doświadczeń biograficznych niepełnosprawnych*, [w:] K. Białobrzaska. C. Kurkowski (red.), *Zagrożone człowieczeństwo*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2012;

Myśliwczyk I., *Praca zawodowa osób dotkniętych niepełnosprawnością intelektualną - obszar pomijany w praktyce pedagogicznej*, [w:] E. Kantowicz, I. Staszkiwicz-Grabarczyk, M. Zmysłowska (red.), *Zagrożone człowieczeństwo Tom V...między bezradnością a działaniem*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2018;

Myśliwczyk I., *Ku ograniczonej dorosłości – perspektywa rodziców dzieci niepełnosprawnych*, [w:] M. Zaorska (red.), *Lokalne działania w polu pedagogiki specjalnej. Kierunki – problemy – rozwiązania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2018.

Wyniki badań w zakresie problematyki dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną **prezentowałam czynnie na konferencjach ogólnopolskich:**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Nauk Społecznych, Konferencja Naukowo-Dydaktyczna pt. „Zagrożone człowieczeństwo”, Stare Jabłonki 7-8 czerwiec 2011 r. – ref.

pt. „*Życie w niepewności – rekonstrukcja doświadczeń biograficznych niepełnosprawnych*”;

Olsztyńska Szkoła Wyższa, VII Naukowe Forum Pedagogów pt. „*Wychowanie przez sztukę*”, Olsztyn 12.05.2014 r. – ref. pt. „*Terapia przez sztukę – ekspresja twórcza osób z niepełnosprawnościami*”;

Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Specjalnej, XIII Konferencja Naukowa z cyklu Dyskursy Pedagogiki Specjalnej pt. „*Pozainstytucjonalna przestrzeń życia osób niepełnosprawnych*”, Gdańsk 13-15.05.2015 r. – czynny udział w debacie doktorskiej pt. „*Habilitacja jako etap ścieżki rozwoju naukowego i awansu zawodowego w naukach społecznych*”;

Olsztyńska Szkoła Wyższa, IX Naukowe Forum Pedagogów pt. „*Oblicza wolontariatu*” Olsztyn, 08.04.2016 r. – ref. pt. „*Wolontariat inkluzywny – niepełnosprawni na rzecz niepełnosprawnych*”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Pedagogiki Specjalnej, I Seminarium Warmińsko-Mazurskiej Pedagogiki Specjalnej pt. „*Warmia i Mazury wobec zagadnienia niepełnosprawności – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość – wizja*”, Olsztyn 14.04.2016 r. – ref. pt. „*Pokonywanie przez dorosłych niepełnosprawnych barier – stereotypy i perspektywy*”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu Horyzonty pedagogiczne pt. „*Jest sobie człowiek... z niepełnosprawnością – z doświadczeniem w przyszłość*”, Olsztyn 12-13.05.2016 r. – ref. pt. „*Ku ograniczonej dorosłości z perspektywy młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną*”;

Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych oraz Polskie Towarzystwo Pedagogów Specjalnych, XIV Konferencja Naukowa z cyklu Dyskursy Pedagogiki Specjalnej pt. „*Niepełnosprawność wobec zmiany – zmiany wobec niepełnosprawności*”, Gdańsk 10-12.05.2017 r., ref. pt. „*Dorośle osoby z niepełnosprawnością intelektualną – (nie)możliwe zmiany w ich sytuacji rodzinnej*”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, Konferencja Naukowa dedykowana pamięci prof. Stanisława Kawuli pt. „*Zagrożone człowieczeństwo ... między bezradnością a działaniem*”, Stare Jabłonki 19-20.09.2017 r. – ref. pt. „*(Nie)ograniczone człowieczeństwo – osoby z niepełnosprawnością intelektualną w domach opieki społecznej*”;

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, Konferencja Naukowa dedykowana pamięci prof. Stanisława Kawuli pt. „*Zagrożone człowieczeństwo ... między bezradnością a działaniem*”, Stare Jabłonki 19-20.09.2017 r., -

moderator sekcji „Człowiek i człowieczeństwo – między partycypacją, biernością a wykluczeniem”

międzynarodowych:

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „O nauki zaangażowane – w praktykę edukacji, rehabilitacji i socjalizacji osób z niepełnosprawnością”, Ustroń 18-19.04.2016 r. – ref. pt. „Osoby z niepełnosprawnością intelektualną – wykluczeni cyfrowo czy tubylcy świata wirtualnego?”;

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny, Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Pedagogika Specjalna – koncepcje i rzeczywistość”, Międzyzdroje 12-13.09.2016 r. – ref. pt. „Inna dorosłość. Retrospekcja doświadczeń biograficznych młodzieży z niepełnosprawnością”;

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych, VIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Interdyscyplinarne konteksty pedagogiki specjalnej – Miejsce Innego we współczesnej refleksji naukowej”, Poznań 19-20.04.2017 r., ref. pt. „Doświadczenie instytucji przez dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Rekonstrukcja doświadczeń biograficznych pracowników domów pomocy społecznej”;

Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Pedagogiczny, Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Synergizm działań społecznych i edukacyjnych – animacja wobec wyzwań współczesności, Kraków 27-28.09.2017 r. – ref. pt. „Działalność wolontariacka jako przykład dobrych praktyk w zakresie animacji osób niepełnosprawnych”;

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, XV Konferencja Naukowa pt. „Bilans zysków i strat. Oblicza inkluzji społecznej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnością – od ideologii do codzienności”, Ustroń 16-17.04.2018 r. – ref. pt. „Oblicza inkluzji edukacyjnej z perspektywy rodziców dzieci niepełnosprawnych – wycinek z badań jakościowych”.

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych, IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu Horyzonty pedagogiczne, pt. „Od (nie)pełnosprawności do różnorodności. W poszukiwaniu optymalnych rozwiązań w edukacji, rehabilitacji i wsparciu”, Olsztyn 05-06.06.2018 r. – ref. pt. „Dorosłość osób niepełnosprawnych intelektualnie w perspektywie ponowoczesnego społeczeństwa”;

W mojej pracy naukowo-badawczej istotne jest łączenie teorii z praktyką, a więc wypracowanie takich rozwiązań, które pozwolą realizować osobom z

niepełnosprawnością dorosłość we wszystkich wymiarach społecznego egzystowania. Tak więc w tym obszarze badań naukowych **aplikowałam przygotowane zespołowo projekty**, które traktowały o dorosłych osobach z niepełnosprawnością w zmieniającej się rzeczywistości społecznej i rozwiązaniach systemowych poprawiających jakość życia tych osób:

15.12.2014 – aplikowanie projektu pt. „Człowiek niepełnosprawny w realiach współczesnego więzienia – nieegalitarna egzystencja w przestrzeni inkarcerowanej” w ramach konkursu „OPUS 8” Narodowe Centrum Nauki

30.04.2016 r. – aplikowanie projektu pt. „Potencjał i operatywność osób z niepełnosprawnością w świetle procesu rehabilitacji zawodowej. Casus województwa warmińsko-mazurskiego” w ramach pierwszego otwartego konkursu na finansowanie badań, ekspertyz i analiz dotyczących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w module B organizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

11.07.2017 r. – aplikowanie projektu „Potencjał osób z niepełnosprawnością w świetle procesu rehabilitacji zawodowej w województwie warmińsko-mazurskim” w ramach programu Ministerstwa i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „DIALOG”.

Ukazała się także **monografia**: B. Antoszevska, I. Myśliwczyk (red.), *Jest sobie człowiek z niepełnosprawnością. Pola refleksji*, Wydawnictwo Silva Rerum, Poznań-Olsztyn 2017, która poza teoretycznymi zagadnieniami, ujmuje także wymiar praktyczny funkcjonowania człowieka z niepełnosprawnością. Monografia ta jest efektem obrad podjętych na konferencji zorganizowanej przez Katedrę Pedagogiki Specjalnej w 2015 r., której byłam jedną z głównych organizatorek.

Podjętą problematykę mogłam także zgłębiać poprzez **współpracę lokalną** z placówkami zajmującymi się dorosłymi osobami z niepełnosprawnością intelektualną jak Warsztaty Terapii Zajęciowej w Olsztynie, Warsztaty Terapii Zajęciowej i Zakład Aktywności Zawodowej w Biskupcu, Warsztat Terapii Zajęciowej przy Kole Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Nidzicy oraz **wyjazdy studyjne**, podczas których miałam możliwość wizytowania placówek zajmujących się kształceniem, terapią i opieką nad osobami z niepełnosprawnością:

1. Vilniaus Kolegija/University of Applied Sciences. Faculty of Pedagogy, 04-08.02.2013 r. Erasmus Staff Training Mobility.

2. University College of Southern Denmark, 10-14.09.2013 r. Erasmus Staff Training Mobility University.

3. Instituto Superior de Educacao e Ciencias Lizbona, 23-28.03.2014 r. Erasmus Staff Training Mobility.

Wymienione obszary są dla mnie istotne w równym stopniu, i w moich zainteresowaniach badawczych oraz publikowanych pracach zazębiają się. Wynika to z faktu, że dorosły człowiek w dobie nowoczesności, w sytuacji stale dokonujących się zmian cywilizacyjnych, niosących ze sobą konieczność rozwiązywania problemów natury egzystencjalnej, socjalizacji pierwotnej w rodzinie, czy wtórnej, potrzebuje trwałych i stałych odniesień oraz wartości, które umożliwią mu pełny rozwój osobowy. Zwłaszcza gdy rozwój ten dotyczy osób z niepełnosprawnością intelektualną. Tak więc dyskurs o dorosłości tych osób – budowanie ich tożsamości, potrzeby wynikające z wieku, specyfika realizowanych ról społecznych i relacje z innymi – zawsze będzie powiązany z rodziną jako najważniejszym kontekstem funkcjonowania człowieka. Rodzina staje się więc tym elementem społecznego systemu, który wyposaża dziecko w kapitał kulturowy, warunkujący jego dorosłe życie. Tak więc wymienione dwa obszary muszą ze sobą współpracować, aby kontekst prowadzonych przeze mnie badań był pełniejszy i bardziej wyczerpujący.

Konstruując i rozwijając swój dorobek naukowy, prezentowany i zogniskowany wokół „Rodziny jako podstawowego elementu systemu społecznego” oraz „Dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną”, skupiłam się na budowaniu swojej tożsamości metodologicznej głównie w obrębie **paradygmatu jakościowego**. Zainteresowanie tą perspektywą badawczą zaowocowało współorganizowaniem razem z prof. dr hab. D. Klus-Stańską wykładów otwartych i seminariów naukowych z cyklu „*Metodologia ilościowa i jakościowa w badaniach pedagogicznych*”. Kształtowanie mojego myślenia w tym obszarze było podyktowane poznaniem i możliwością wykorzystania narzędzi inspirowanych epistemologią hermeneutyczną, fenomenologiczną, interakcjonizmu symbolicznego, a także badaniami biograficznymi. Odpowiedzi na nurtujące mnie pytania i wątpliwości szukałam uczestnicząc w seminariach, sympozjach i szkoleniach metodologicznych:

Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Socjologii Organizacji i Zarządzania, Łódź 10-12 czerwca 2013 r., Transdyscyplinarne Sympozjum

Badań Jakościowych, Badania jakościowe – wiele perspektyw widzenia jedna droga poznania.

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, II Seminarium metodologii badań w obrębie pedagogiki specjalnej „Ogród wieloparadygmatowości”, Cieszyn 02-03.12.2015 r.;

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, II Seminarium metodologii badań w obrębie pedagogiki specjalnej „Ogród wieloparadygmatowości”, Cieszyn 02-03.12.2015 r. Uczestnictwo w warsztatach metodologicznych „Metoda biograficzna” – warsztat prowadzony przez dr K. Waniek;

Akademia Pomorska w Słupsku, Wydział Nauk Społecznych, V *Transdyscyplinarne Sympozjum Badań Jakościowych*, Słupsk-Ustka 18-21.2016 r.;

Akademia Pomorska w Słupsku, Wydział Nauk Społecznych, V *Transdyscyplinarne Sympozjum Badań Jakościowych*, Słupsk-Ustka 18-21.2016 r. Uczestnictwo w warsztatach metodologicznych „Uczestniczące badania w działaniu” – warsztat prowadzony przez prof. DSW dr hab. Hanę Cervinkovą;

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny, Katedra Pedagogiki Specjalnej, III Seminarium metodologii badań w obrębie pedagogiki specjalnej „Ogród wieloparadygmatowości”, Szczecin 04-05.12.2017 r.

Moje zainteresowania tym aspektem problematyki badawczej pogłębiałam uczestnicząc od 2014 r. w cyklicznych warsztatach metodologicznych poświęconych metodologii jakościowej i seminariach naukowych zatytułowanych „Jakościowe inspiracje w badaniach edukacyjnych” prowadzonych przez dr hab. H. Kędzierską, prof. UWM, które są organizowane na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Wykazując zainteresowania wymienionymi wyżej obszarami zostałam powołana w skład zespołu **recenzentów czasopism naukowych** z listy B Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego: „Niepełnosprawność Dyskursy pedagogiki specjalnej”, „Szkice Humanistyczne. Kwartalnik Naukowy”, „Ars Educandi. Rocznik Naukowy” oraz **uczestniczyłam w stażach krajowych i zagranicznych**, podczas których zgłębiałam interesującą mnie problematykę, wymieniając doświadczenia badawcze z pracownikami naukowymi innych jednostek akademickich:

02-13.06.2014 r. – staż kompetencyjny na Vilniaus Kolegija/University of Applied Sciences. Faculty of Pedagogy

13-21.04.2015 r. – staż krajowy na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, Instytut Pedagogiki

18.11.2015 r. – 08.01.2016 r. – staż naukowy na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Pedagogicznych

Podczas odbywanych staży wygłaszałam **wykłady otwarte** z interesującej mnie problematyki:

08.02.2013 r. – wykład otwarty nt. „*Education of Children with Special Needs*” Vilniaus kolegija/University of Applied Sciences. Faculty of Pedagogy

07.12.2015 r. – wykład otwarty pt. „*Rozważania nad edukacją dorosłych osób z niepełnosprawnością*” Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Ponadto jako **organizator** „*Otwartych Wykładów Specjalnościowych*” wygłosiłam wykład pt. „*Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej. Dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną na tle zmian paradygmatycznych*”, Wydział Nauk Humanistyczno-Społecznych w Olsztynie (08.02.2014 r.)

Podsumowanie

Zaprezentowane obszary „Dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną” oraz „Rodziny jako podstawowego elementu systemu społecznego” silnie ze sobą korespondują. Wynika to z roli socjalizacji rodzinnej, która wyznacza i projektuje ramy społecznego funkcjonowania jednostek. Dlatego problematyka jednego pola badawczego integruje się z problematyką pola drugiego. Oznacza to, że dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, oraz dorosłości która dominuje w moich zainteresowaniach badawczych, środowisko rodzinne zawsze będzie znaczącą przestrzenią ich życia, a dla badacza istotnym polem eksploracji naukowych.

Moje **najbliższe aktywności naukowo-badawcze** zmierzać będą w kierunku dalszego zgłębiania refleksji nad dorosłością osób z niepełnosprawnością intelektualną, refleksji pozostającej w nurcie uprawiania pedagogiki krytycznej i emancypacyjnej. Oddanie głosu dorosłym osobom z niepełnosprawnością intelektualną pozwala lepiej poznać fragment ich rzeczywistości społecznej i dostrzec w niej tak potencjał tych osób, jak również ograniczenia w ich społecznym funkcjonowaniu, które nie są skutkiem

niepełnosprawności. Moja niezgoda na wykluczenie tej grupy osób z nurtu życia społecznego, na działania opresyjne stosowane wobec niej zmusza mnie niejako do identyfikacji obszarów, gdzie pełnosprawni wykorzystując swą dominację/władzę konsekwentnie dzielą przestrzeń życia społecznego na „naszą”/„swoją” i/lub „ich”/„obcą”.

Zaprezentowana monografia i wnioski skonstruowane z przeprowadzonych badań, a także znajomość praktyki pedagogicznej, wskazują obszary w funkcjonowaniu dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, wymagające eksploracji i zacięcia badawczego. Praktyki ekskluzyjne/dyskryminacyjne prowadzone wobec tych osób, będące efektem braku uznania ich dorosłości, mobilizują mnie do szukania rozwiązań, które będą ograniczały działania opresyjne wobec tej grupy osób i przyczynią się do lepszej jakości ich życia oraz pełnej z niego satysfakcji. Dalsza praca na tym polu pozwoli zgłębiać tę problematykę oraz eliminować przyczyny niesprawiedliwości społecznej, której te osoby doświadczają.

Olsztyn, 14.03.2019 r.

Podpis

